

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Význam mediace pro uzavření dohod z Camp Davidu

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

rok odevzdání: 2013

Autor: Lukáš Gerle

VI. ročník SVOČ

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VI. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK.

V dne

.....

„Nemůžeme být světový vůdce míru a současně světově největší výrobce zbraní.“

— Jimmy Carter, ve své prezidentské kampani, 1976

Úvod

Blízkovýchodní mírový proces je jedním z nejdéle trvajících a nejsložitějších mírových procesů v dějinách. Ačkoli o něm bylo napsáno již mnohé, vzhledem k jeho komplexnosti a neustálému vývoji není zbytečné se jím znovu zabývat. Od roku 1948, kdy proběhla první izraelsko-arabská válka, se snažilo již mnoho uskupení i jednotlivých iniciativ zažehnat válečnou vřavu a přinést kýžený mír. Vlastní jádro sporu - ustavení samostatného židovského státu - bylo navíc v průběhu dějin rozšiřováno o mnohé zahraniční intervence.

Mediace jakožto jeden z prostředků urovnávání mezinárodních sporů hrála jistě i v tomto případě svoji nezastupitelnou roli. Právě z toho důvodu bych chtěl nastínit dlouhou cestu od prvních výstřelů na Sinaji, přes neúspěšné mírové blízkovýchodní iniciativy, až po jednání v Camp Davidu vedoucí ve svém důsledku k slavnostnímu podpisu mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem v Bílém domě v březnu 1979.

Ve své práci se nejprve pokusím nastínit příčiny sporu a historii arabsko-izraelského konfliktu. Dále se zaměřím na roli Egypta v konfliktu s Izraelem, jelikož Egypt byl vždy regionálním vojenským a ekonomickým hegemonem, který vedl arabskou koalici do otevřeného boje. Poté rozeberu politické pozadí samotného konfliktu a pokusím se objasnit motivy, které vedly egyptského prezidenta Sadata k přehodnocení jeho přístupu k Izraeli.

V další části práce objasním postoje jednotlivých hráčů v Camp Davidu a motivy jejich jednání. Důležitým momentem k zamyšlení je výstup vyjednávání, z něhož vzešla mírová smlouva. Jak se na výsledek zdlouhavého a mnohdy krkolomného procesu díval tehdejší svět? Dosáhli účastníci trvalého řešení a bylo toto řešení k něčemu? Na všechny tyto otázky se pokusím najít odpověď.

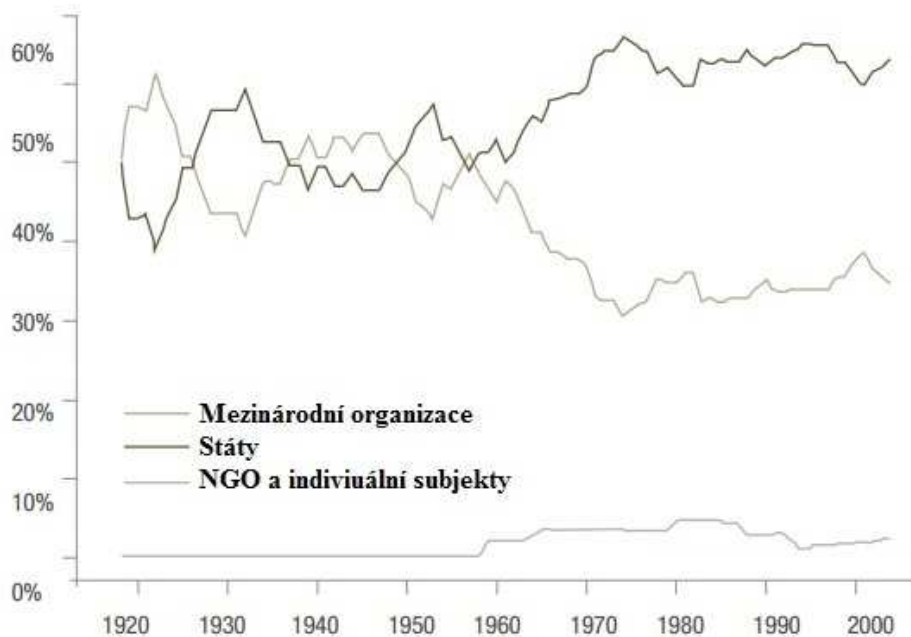
Závěrem ještě zmíním éru Sadatova nástupce Mubaraka a jeho kroky v započatém mírovém procesu a nabídnu i aktuální pohled na tuto problematiku. V současnosti totiž přichází na pořad dne otázka, zda bude dosavadní politická linie po pádu Mubaraka zachována, či zda se nové mocenské struktury rozhodnou změnit kurs a v mírovém procesu dojde k nějakým zásadnějším změnám.

Mediace neboli zprostředkování

Jelikož jsem si pro svoji práci vybral jako prostředek řešení mezinárodních sporů mediaci, či chcete-li zprostředkování, je třeba objasnit, co představuje. „*Mediace je modifikace jednání, kdy třetí strana pomáhá jednajícím dosáhnout jejich vlastní dohody.*“¹ Samotného mediátora, zprostředkovatele nebo také prostředníka, můžeme definovat takto: „*Třetí strana je jedinec nebo skupina, která stojí mimo spor mezi dvěma nebo více jedinci či skupinami a snaží se jim pomoci dosáhnout dohody.*“²

Na globální politické scéně jsou mediátory od padesátých let 20. století převážně státy, které v dnešní době zprostředkují kolem 60 % všech mediací. Konkurenci jim představují mezinárodní organizace, z nichž nejvýznamnějším světovým mediátorem současnosti je Organizace spojených národů. Mediátorem však může být i celá řada dalších subjektů – od regionálních organizací, nevládních uskupení až po individua. Podíl jednotlivých subjektů na celosvětovém poli mediace uvádí graf č. 1³:

Hlavní aktéři mediací

Co se však úspěšnosti mediace týče, nejúspěšnějšími mediátory jsou mezinárodní regionální organizace, jejichž úspěšnost se pohybuje kolem 50 %. Toto číslo není nijak vysoké, nicméně ostatní subjekty dosahují úspěšnosti pod 40 %.⁴

Pro význam mediace hovoří ostatně i Charta OSN, která ji zmiňuje v článku 33, odstavci 1: *Strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smířčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby.*⁵

Mediátor nemusí být vždy nutně nestranný. Často se totiž stává, že do řešení konfliktu vstupuje s cílem prosadit svůj vlastní mocenský zájem. Může to být například snaha o vyřešení sporu, který by se mohl vystupňovat a následně se odrazit na vlastních politických zájmech mediátora. Jedním z příkladů může být mediace konfliktu mezi Tureckem a Řeckem ze strany USA, kdy byla sledována soudržnost NATO. Některé subjekty mohou také samozřejmě do konfliktu vstupovat s motivací upevnění vlastního vlivu, či získáním nějakého prospěchu.

Nestrannost mediátora je pro efektivní řešení konfliktu důležitá. Nicméně často má zainteresovaný mediátor větší vliv na jednající strany a šance na úspěch se zvyšují. Jak si na následujících řádcích ukážeme, nebylo tomu jinak ani v případě USA v Camp Davidu.

Příčiny a průběh sporu

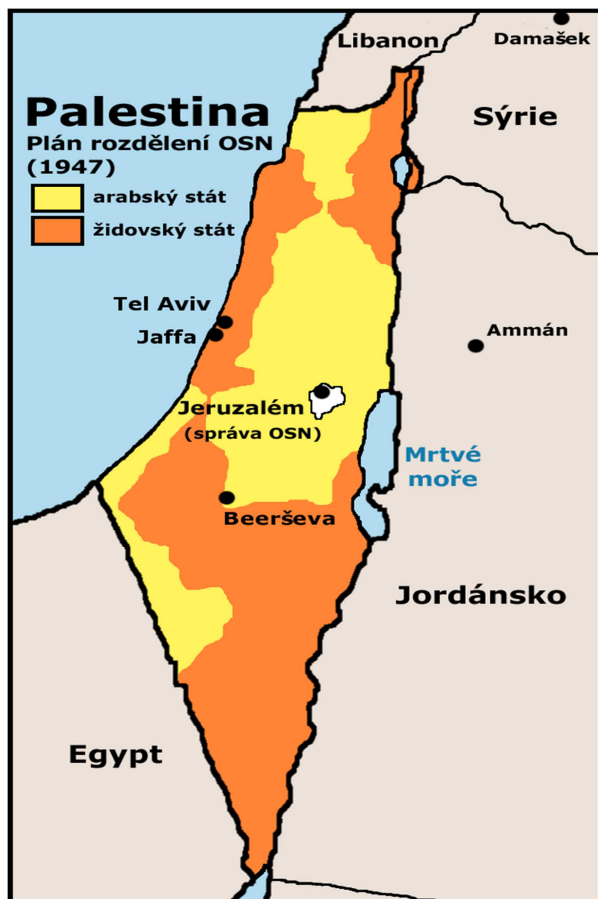
1) Vznik židovského státu

Koncem 19. století můžeme mluvit o vlně židovského nacionalismu – sionismu. V jeho duchu prosazovali evropští židé myšlenku na vytvoření vlastního státu. Jakožto území pro nový židovský stát byla zvolena Palestina, která byla v té době spravována Osmanskou říší. Do oblasti tehdy začaly směřovat vlny židovských přistěhovalců, které pomalu proměňovaly demografické složení palestinského obyvatelstva. Osmanská říše byla vojensky rozdrčena, palestinské území přešlo pod britskou správu v roce 1919, avšak první významnou událostí pro budoucí Izrael bylo prohlášení britského ministra zahraniční Arthura J. Balfoura z listopadu 1917. V této takzvané Balfourově deklaraci byla přislíbena podpora budoucímu židovskému státu, avšak za podmínky koexistence s arabskými usedlíky.

Během třicátých let 20. století a následné válečné vřavy se valily do Palestiny masy židovských uprchlíků. Stále častěji také docházelo ke střetům mezi Araby a židovskými přistěhovalci a obě strany se postupně radikalizovaly.

Dosavadní situace však začala být neudržitelná především po druhé světové válce. V letech 1945 až 1948 došlo k velkému nárůstu vzájemných arabsko-židovských násilností, ale docházelo i na útoky proti britské správě. Mezinárodní společenství na základě těchto událostí přijalo myšlenku Palestiny jako území rozděleného na arabskou a židovskou část.

OSN tedy ve své rezoluci č. 181 ze dne 29. listopadu 1947 rozhodla o rozdělení Palestiny na židovský a arabský stát.⁶ Velká Británie následně oznámila ukončení svého mandátu k 14. květnu 1948. Rozsah obou států znázorňuje mapa č. 1⁷:

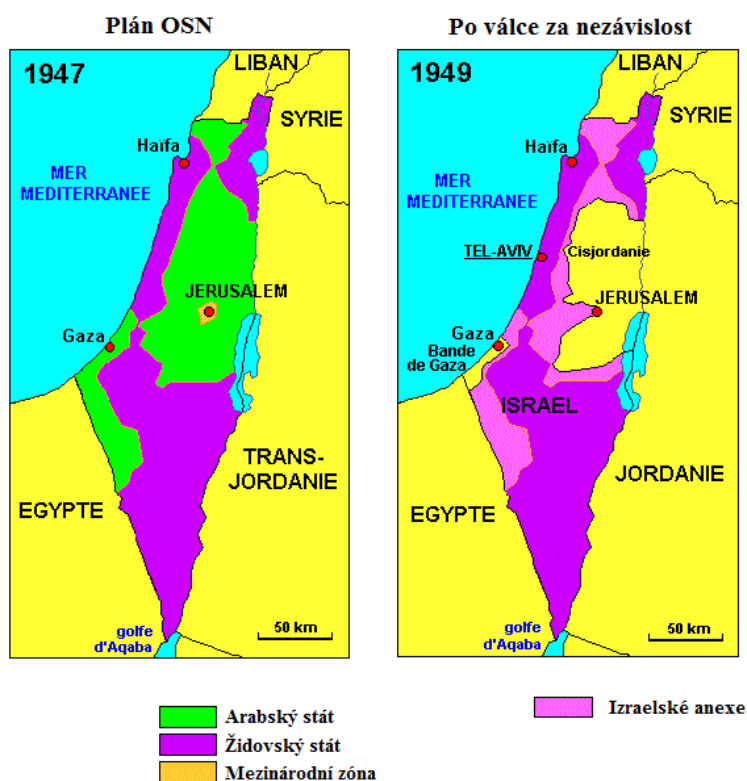
Židé schválení tohoto plánu uvítali, zatímco v arabských zemích se zvedla vlna odporu a začaly tiché přípravy na ozbrojenou konfrontaci.

2) *Válka za nezávislost*

V plánovaný den ukončení britského mandátu v Palestině nebylo na půdě OSN ještě definitivně rozhodnuto o statutu Jeruzaléma a hrozila další vleklá politická jednání. V reakci na to se uchýlil izraelský politik David Ben Gurion k riskantnímu kroku a vyhlásil Deklaraci o nezávislosti Izraele, na jejímž základě následně židovský stát vznikl.

Nový stát záhy uznaly USA, SSSR a dalšími země. Arabové v Palestině však oproti Židům svůj stát nevyhlásili a namísto toho podnikla koalice Egypta, Jordánska, Libanonu, Sýrie, Iráku a Saúdské Arábie brzy ráno 15. května 1948 útok na Izrael, čímž vypukla první izraelsko-arabská válka. Invazní armády však nebyly správně koordinovány, neboť neměly

dostatek času na přípravu. Přes počáteční nevýhodu byl Izrael schopen útočníky nejen odrazit, ale i získat teritoria nad rámec rezoluce OSN č. 181. Konflikt byl postupně ukončen během jara 1949 podepsáním příměří mezi všemi aktéry kromě Iráku, přičemž samotná hranice příměří byla stanovena pod dohledem OSN. Egypt si k sobě připojil pásmo Gazy, Jordánsko získalo Západní břeh a Izrael severní Galilei a Negev. Tehdejší situaci přibližuje mapa č. 2⁸:

Arabský stát tedy vůbec nevznikl a židovský nerespektoval navržené hranice. V důsledku tohoto konfliktu se však zrodil další blízkovýchodní fenomén, a to palestínští uprchlíci. Během konfliktu totiž utekly ze země tisíce Arabů, což změnilo demografickou strukturu ve prospěch židovského obyvatelstva. Tato situace byla logicky pro Izrael výhodná, a proto židovský stát znemožňoval těmto utečencům návrat.

Během následujících několika let se nově vzniklý Izrael stával terčem teroristických útoků, ale k otevřenému boji nedošlo.

3) Suezská krize

Na základě znárodnovacího dekretu egyptského prezidenta Gamala Násira byla 26. července 1956 znárodněna Společnost Suezského průplavu, vlastněná převážně investory z Francie a Velké Británie.

Reakce na sebe nenechala dlouho čekat a na podzim síly Velké Británie, Francie a Izraele podnikly útok proti Egyptu a během osmidenní kampaně se zmocnily pásma Gazy, Sinajského poloostrova a obsadily Suezský průplav. V důsledku tlaku USA, SSSR a OSN byla však invazní vojska nucena se stáhnout. Britové a Francouzi dostali tříměsíční lhůtu, izraelské jednotky však zůstaly na Sinaji až do března 1957. Problematická hranice mezi Egyptem a Izraelem byla poté přibližně deset let monitorována peacekeepingovou misí OSN.

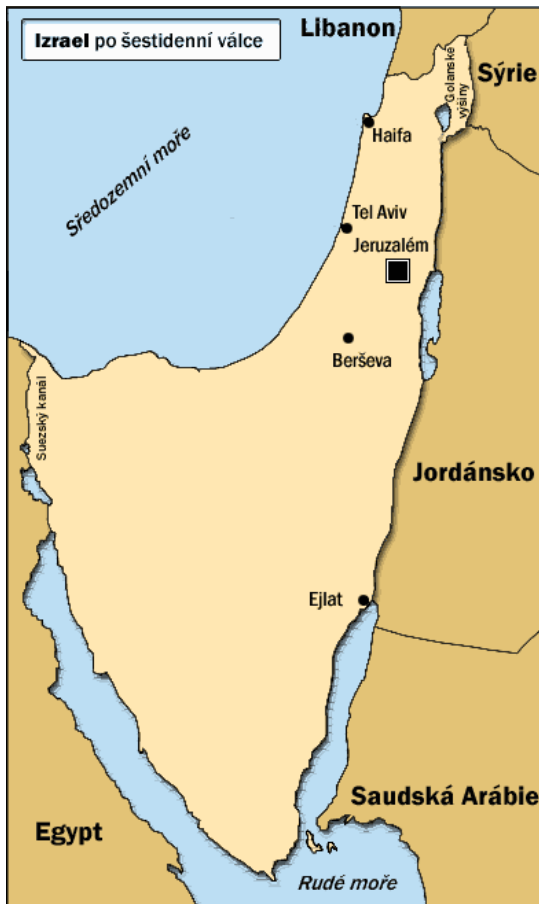
4) *Šestidenní válka*

Izrael nebyl přes svá vojenská vítězství během Suezské krize ve výhodné situaci. V regionu postrádal silného spojence, zatímco byl v neustálém obležení nepřátelskými státy. Nejsilnější protiizraelské postoje zastávaly Sýrie a násirovský Egypt. Syrská armáda ve druhé polovině šedesátých let často provokovala dělostřeleckou palbou na izraelské území z Golanských výšin a došlo zde i k několika leteckým potyčkám. Navíc Egypt v květnu 1967 začal nápadně zvyšovat počty svých vojáků a zbraní na Sinajském poloostrově, současně zablokoval námořnictvem Tíranskou úžinu a na mezinárodní scéně se k němu přidalo i prozápadní Jordánsko a Irák.

V reakci na nastalou situaci došlo v Jeruzalémě ke schválení preemptivního útoku proti sousedním arabským zemím. Dne 5. června 1967 podnikl Izrael překvapivý letecký útok na okolní státy s cílem ochromit podstatnou část egyptského, syrského, jordánského a iráckého letectva. Během následujících šesti dnů se mu při pozemních operacích podařilo dobýt jordánský Západní břeh včetně východního Jeruzaléma, egyptské pásmo Gazy, celý Sinajský poloostrov a syrské Golanské výšiny. Proto se konflikt zapsal do dějin jako Šestidenní válka.

Po tomto drtivém vítězství nebylo v regionu pochyb o síle izraelské vojenské mašinerie. V této chvíli se navíc v Izraeli objevila doktrína nutnosti rozšířit své hranice, aby došlo k upevnění bezpečnosti státu. Tento přístup současně vedl k zahájení agresivní izraelské osadnické politiky na obsazených územích, která je ovšem v křehkém mírovém procesu doposud problematická.

Územní zisky Izraele z roku 1967 jsou vidět na mapě č. 3⁹:

Velké vítězství Izraele a následná euforie však zapříčinily, že si Židé neuvědomili své manévrovací možnosti na cestě ke konečnému urovnání sporu. Poražení Arabové byli nyní ochotni jednat o uznání Izraele v hranicích z roku 1948. Tato varianta byla totiž doposud vzhledem k vlně hrdopysného nacionalismu a solidaritě s Palestinci nereálná.

V důsledku arogantního postoje ze strany Izraele přijala Liga arabských států, politická organizace zaštiťující arabské země, takzvanou Chartúmskou rezoluci. V tomto dokumentu vyjádřila principy svého dalšího jednání, známé jako *tři ne*: „žádný mír s Izraelem, žádné uznání Izraele a žádné vyjednávání s ním“ a zároveň trvala na zachování práv Palestinců v jejich domovině.

Egypt se navíc nesmířil se ztrátou Sinaje a rozmístil na západním břehu Suezského kanálu své jednotky jen pár týdnů po skončení války. V následujících letech probíhala mezi Egyptem a Izraelem takzvaná „opotřebovací válka“. Na hranicích probíhaly občasné střety, iniciované především z egyptské strany, se snahou vyčerpat židovské okupanty na Sinaji a podlomit jejich morálku. Tyto potyčky se však nesetkaly s větší odezvou.

5) *Jomkipurská válka*

V září 1970 zemřel Násir a do úřadu egyptského prezidenta nastoupil jeho spolupracovník, bývalý viceprezident Anwar Sadat. Nová egyptská hlava státu se zpočátku pokusila o diplomatické řešení. Ačkoli se mimo jiné obrátila na amerického prezidenta Nixona, vyjednávání nepřineslo žádné výsledky. Na pořad dne navíc přišla domácí politika. Egypt potřeboval radikálně ekonomicky zreformovat a pro tento nepopulární krok bylo nutné získat podporu obyvatelstva. Sadat tedy rezignoval na mírové vyjednávání s Izraelem a populisticky zvolil vojenské řešení. Útokem na Izrael si chtěl získat lidovou podporu a vrátit Egyptu zpět jeho dřívější sebevědomí. Plán střetu s židovským státem byl tentokrát pečlivě připraven a poprvé v historii přinesl Arabům v počátcích zásadní úspěchy.

Útok egyptských a syrských vojsk s podporou Iráku a Jordánska začal dne 6. října 1973, a to záměrně na největší židovský svátek – Jom kipur. Egypt překročil Suezský průplav a snadno prolomil izraelskou obrannou linii na Sinaji. Samotná akce byla považována odborníky za nejzdařilejší výsadečkovou operaci od vyloštění v Normandii. Ve stejnou dobu Sýrie zaútočila na Golanské výšiny a úspěšně postupovala vpřed. Za této situace dokonce žádal v Jeruzalémě izraelský ministr obrany Moše Dajan ministerskou předsedkyni Goldu Meirovou o souhlas k použití jaderných zbraní. Byl to jeden z okamžiků, kdy se svět ocitl na pokraji apokalypsy.

Následné dodávky zbraní z USA však posílily izraelské síly, které podnikly zdrcující ofenzivu: tanky s Davidovou hvězdou stanuly na dohled Káhiry a Damašku. Zatímco se situace na frontě obrátila v neprospěch Arabů, vzrostlo napětí mezi USA a Sovětským svazem, který pohrozil přímou vojenskou intervencí. USA proto zvýšily tlak na Izrael a výsledkem bylo příměří mezi válčícími stranami z 24. října na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 338. Následovalo rozmístění mírových sil OSN v oblasti a dva roky trvající jednání, na jejichž základě se poté Izrael částečně stáhl z dobytých území.

I přes porážku intervenčních armád je jomkipurská operace v arabských státech oslavována jako vítězství a první vážné ohrožení židovského státu. Avšak v izraelské paměti zůstala okamžikem, který poprvé popřel neporazitelnost Izraele a zasáhl hluboce jeho sebevědomí.

Řešení sporu

1) Mírové iniciativy předcházející urovnání v Camp Davidu

Útok arabské koalice z roku 1948 proti nově vzniklému židovskému státu přinesl Egyptu drtivou porážku, a tak bylo vyjednáno historicky první příměří mezi Egyptem a

Izraelem. Velkou roli přitom sehrál americký diplomat a mediátor OSN Ralph Bunche. Dohoda byla uzavřena na ostrově Rhodos v únoru 1949 a ustavila hranice mezi oběma zeměmi. Egypt si na jeho základě ponechal kontrolu nad dnešním pásmem Gazy, jeho vojenské jednotky obléhané ve Fallúdži se mohly navrátit domů a byla vytvořena demilitarizovaná zóna podél hranic.

V důsledku úspěšného Izraelského preemptivního útoku během šestidenní války v roce 1967 se mapa hranic na Blízkém východě dramaticky proměnila. Mezinárodní společenství se v čele s USA, SSSR a Izraelem pokusilo vleklý konflikt ukončit diplomatickým jednáním, nicméně jeho výstupy nikdy neuspokojily všechny účastníky mírového procesu. Rezoluce OSN č. 242 z 22. listopadu 1967 navrhovala „vytvoření spravedlivého a trvalého míru“ v regionu a slibovala stažení izraelských vojsk z okupovaných území spolu s ukončením válečného stavu. Zmiňovala i problematiku válečných uprchlíků, avšak právu Palestinců na vlastní stát se nevěnovala. Rezoluci uvítaly Egypt, Jordánsko a Izrael, nicméně Palestinci a Syřané ji kvůli absenci palestinské otázky zamítli.

Podobně ztroskotal plán amerického státního tajemníka Williama Pierce Rogerse, který navrhoval zastavení válečných akcí, aby došlo k vytvoření klidné atmosféry pro mírová jednání dle rezoluce č. 242.¹⁰ Tento návrh byl v létě 1970 opět přijat jen Izraelem, Egyptem a Jordánskem. Na jeho základě však následně došlo alespoň k vytvoření devadesátidenního příměří, které bylo později prodlouženo. Nutno dodat, že Sýrie a Palestinci byli i proti Rogersovu plánu.

2) *Cesta ke Camp Davidu*

Po posledním arabském pokusu porazit Izrael vojensky, prezident Sadát uznal, že se konflikt ocitl na mrtvém bodě. Izrael si totiž po letitých bojích s Araby vybudoval na Blízkém východě nepřehlédnutelnou vojenskou pozici, kterou mohl jen stěží někdo ohrozit. Nastala tedy vhodná chvíle pro zahájení jednání. Jako silného spojence pro vyjednávání si po Jomkipurské válce Sadátova zahraniční politika vybrala USA a s jejich pomocí začala usilovat o uzavření separátního míru s Izraelem.

V době zahraničně-politického obratu egyptského prezidenta Sadata byl americkým poradcem pro národní bezpečnost Henry Kissinger. Tento zkušený politik prosazoval během arabsko-izraelského konfliktu tzv. „kyvadlovou diplomacií“. Její strategie spočívala ve vyjednávání se všemi zúčastněnými stranami bez ohledu na ideologické a jiné antipatie. Tento přístup přinesl první úspěchy v prosinci 1973. Tehdy byla pod patronací Spojených států a Sovětského svazu na základě rezoluce č. 338 Rady bezpečnosti svolána konference do

Ženevy usilující o dosažení dohody všech stran. Sýrie se jí však, jak již to ostatně několikrát během mírového procesu udělala, odmítla zúčastnit.

Kromě výše zmíněné Ženevské konference se zástupci Egypta a Izraele mezitím několikrát setkali a uzavřeli dohody o odpoutání jejich vojsk. K tomu se Egypt zavázal znovuotevřít Suezský průplav pro izraelské lodě a podél oblasti byly rozmístěny jednotky OSN dohlížející na dodržování příměří. V těchto jednáních sehrál svoji významnou roli mediátora právě výše zmíněný šéf americké zahraniční politiky Kissinger. Navázání vřelejších diplomatických styků bylo navíc předzvěstí toho, že je již vytvořena půda pro mírové řešení izraelsko-egyptského konfliktu a pomalu se uvolňuje napětí.

První otevřenou manifestací vřelých vztahů byl listopad 1977. Tehdy přijel egyptský prezident Sadat na pozvání izraelského premiéra Menachema Begina do Jeruzaléma, kde pronesl historicky významný projev v izraelském parlamentu. Promluvil zde mimo jiné o tom, že Egyptané již chtějí ukončit vleklou válku a vítají před zraky celého světa Židy v tomto regionu.¹¹

Reakce na tuto událost byly však smíšené. Egyptské obyvatelstvo bylo vesměs ochotno uzavřít mír a uznat Izrael výměnou za navrácení egyptského území. V ostatních arabských státech však tyto separátní snahy vzbudily vlnu odporu. Jedinými státy, které otevřeně podpořily Sadatovy snahy, byly Súdán, Omán a Maroko. Ostatní cítili v těchto mírových iniciativách snahu získat vlastní klid a pohodlí, avšak za cenu zrady palestinských zájmů. V následujících měsících pak započala v Káhiře bilaterální jednání o podmínkách uzavření míru. Vše nasvědčovalo tomu, že kýžený mír je už na světě. Nicméně časem se negociace ocitly ve slepé uličce, a to i přes značnou ochotu Izraele navrátit Sinaj Egyptu. Tato situace však neunikla pozornosti největšího spojence Izraele - USA. A iniciativy se ujal tehdejší americký prezident James Carter.

3) *Strany v Camp Davidu*

USA

Pro mírový proces na Blízkém východě je prakticky od počátku významný vztah mezi USA a Izraelem. Zájemem Spojených států je mít v blízkovýchodním regionu strategického spojence, přičemž Izrael zde představuje prakticky jediný demokratický stát, který má navíc na USA silné vazby. Na druhou stranu je zde však také cíl Spojených států donutit židovský stát v rámci vyjednávání k ústupkům a získat si tak na svou stranu i arabské spojence.

V zahraničně-politickém hledáčku Carterovy administrativy byla otázka egyptsko-izraelského míru z několika důvodů. Hrozilo, že se případný ozbrojený střet v daném regionu může rozhořet v celosvětový jaderný konflikt s fatálními následky. Dalším důvodem byla snaha zabránit případnému sovětskému vlivu v oblasti. A v neposlední řadě - po zkušenostech s Jomkipurskou válkou - bylo třeba mírem zabezpečit klíčové dodávky ropy z arabských zemí.

IZRAEL

Pro židovský stát bylo vždy spojenectví s USA na prvním místě, zejména díky právu veta Spojených států v Radě bezpečnosti OSN, díky němuž šlo zablockovat jakoukoli protiizraelskou rezoluci.

Další silné vazby na Spojené státy dokládá působení silné pro-židovské lobby v čele s American Israel Public Affairs Committee (AIPAC). Zmíněná organizace zastává od roku 1963 izraelské zájmy na půdě Kongresu a v Bílém domě. Na setkání v Camp Davidu přijeli izraelští zástupci v čele s premiérem Menachem Beginem a jasnými požadavky. Na prvním místě bylo plné uznání státu Izrael ze strany Egypta spolu s bezpečnostními zárukami. Další návrhy se týkaly obnovení obchodních a jiných běžných mezistátních styků. Výměnou za to byli Izraelci ochotni jednat o dalším osudu Sinaje.

EGYPT

Po neúspěších předchozích jednání, ale zároveň s odhodláním hájit egyptské zájmy, přišel Sadát s klíčovými požadavky. Prvním požadavkem bylo navrácení Sinaje včetně odsunu židovských osadníků a demontáže okupačních vojenských zařízení. V zájmu ostatních arabských států pak prosazoval odchod izraelské armády ze všech území dobytých v roce 1967 a uznání práva Palestinců na sebeurčení. Egyptskému prezidentovi bylo totiž nad míru jasné, že pokud uzavře pouze separátní mírovou smlouvu s Izraelem, bude odsouzen zbytkem arabského světa a Egypt se ocitne v izolaci.

4) *Camp David*

Ještě než došlo k samotnému setkání v Camp Davidu, probíhala mezi USA a oběma stranami tajná přípravná setkání. Sadatovi se během nich podařilo získat Cartera na svoji stranu a oba státníci pak jednali o společné strategii, jak přimět Begin, který byl ve výhodě, k ústupkům. Egypt měl na základě těchto hovorů předložit velice striktní návrh, který

v případě neúnosného odporu ze strany Izraele upraví podle kompromisu předloženého Spojenými státy.

Samotná jednání začala 5. září 1978 v prezidentském sídle v horské oblasti Marylandu a trvala třináct dní. Byl to ten samý Camp David, odpočinkové sídlo amerických prezidentů, který nazval Nikita Chruščov „dačou“. Americká strana připravila v Camp Davidu odpovídající podmínky pobytu dvou mužů zcela odlišných kultur. Sadat a Begin měli své samostatné chaty s dostatečným soukromím. Zároveň však byly obě blízko sebe, což vytvořilo neformální ovzduší vzájemné důvěry a odstranilo se značné napětí mezi oběma muži.

V prvních dnech byla zvolena forma společných schůzí obou partnerů s přítomností USA. Bohužel se v tomto případě opakoval model z Káhiry a jednání se změnila v ostré, nicméně alespoň o to upřímnější výměny názorů obou stran. Nedařilo se tedy najít žádnou shodu. Jediný význam spočíval v označení klíčových sporných otázek.

Po dvou neúspěšných dnech zvolil americký prostředník jinou taktiku. Scházel se s oběma stranami odděleně, přičemž si z těchto setkání zaznamenával podstatné výstupy. Z těchto poznatků vytvářel následně americký vyjednávací tým vždy nový návrh, který byl předložen oběma stranám. Vzhledem k počáteční vyostřené atmosféře se Carter snažil najít co nejvíce konstruktivní východisko bez ohledu na emoce či vnímání obou stran. Věřil, že pokud se najde dostatečně komplexní dohoda, budou na ni muset obě strany ve vlastním zájmu přistoupit.

Na základě tohoto postupu se pomalu začalo rýsovat jakési řešení. Egypťané byli pod dojmem spojenectví s USA ochotni přijmout jisté ústupky. To, co však Sadát Carterovi vyčítal, byla jeho zdrženlivost navrhnout vlastní americkou koncepci založenou na zájmech Spojených států v oblasti a na slíbené tiché podpoře Egyptu.

Zato izraelská strana byla neoblomná, její tanky nadále stály na Sinaji a pocit USA v zádech jí dodával odvahu. Zde se právě objevila Carterova slabost využít situace před campdavidským setkáním, kdy mohl například pozastavit prodej zbraní do Izraele a podmínit dokončení transakce uzavřením výhodnější mírové dohody. Dalším neúspěchem byla zdrženlivost při nátlaku na Begina v otázce palestinského sebeurčení.

Přes tuto izraelskou neústupnost se podařilo prosadit odsun židovských osadníků a demontáž vojenských zařízení na Sinaji. Carter totiž pohrozil, že v případě odmítnutí kompromisu označí veřejně Izrael za viníka selhání mírových jednání, v důsledku čehož nebude již tak snadné poskytovat židovskému státu politickou, hospodářskou a vojenskou podporu.

Nicméně v otázce palestinského státu bylo Carterovi jasné, že bez přítomnosti ostatních zainteresovaných arabských států nebude možné jednostranně rozhodnout o vytyčení hranic, byť se Egypt neoficiálně pasoval při jednáních do role vůdce arabské protiizraelské koalice.

Závěrem konference, když už se rýsovaly obrysy stažení vojsk ze Sinaje výměnou za trvalý mír mezi Egyptem a Izraelem, využil Carter chytře jednoduchého manévru. Sděлил oběma stranám, že pokud se nedohodnou do určitého data, ukončí svoje mediační úsilí a bude se muset věnovat urgentním státnickým záležitostem ve Washingtonu. Tento tah vyšel a samotná jednání se podstatně urychlila směrem k uzavření dohody.

5) *Výsledky campdavidských jednání*

Z jednání v Camp Davidu, které skončilo 17. září 1978, vzešly dva zásadní dokumenty. První z nich byl takzvaný Rámec pro uzavření mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem. *Na jeho základě byla 26. března 1979 v Bílém domě slavnostně uzavřena mírová smlouva mezi Izraelem a Egyptem.*¹² Židovský stát musel vojensky vyklidit Sinaj a odsunout své zdejší osadníky, zatímco Egypt se konečně zavázal k definitivnímu míru mezi oběma zeměmi a mimo jiné k zajištění volného průjezdu Suezským průplavem pro izraelské lodě. Navíc smlouva přiznala Tiranské úžině a Akabskému zálivu statut mezinárodních vod.

Druhý dokument – Rámec pro mír na Blízkém východě - se časem ukázal jako nerealizovatelný. Vycházel totiž z rezolucí OSN č. 242 a 338, přičemž první z nich nebyla dosud přijata všemi arabskými státy. Na základě Rámce byla Palestincům na Západním břehu a v Gaze přiznána autonomie. Podmínkou však bylo, že tento stav potrvá pět let a poslední tři roky budou probíhat jednání o suverenitě. V následujících letech se však nepodařilo najít shodu v otázce rozsahu palestinské autonomie a navíc stále nebyla vyřešena problematika existence židovských osad na ostatních okupovaných územích. Dalším zásadním nedostatkem smlouvy bylo (kromě několika vágních ustanovení) faktické neřešení otázky návratu palestinských uprchlíků. V dokumentu se ještě na závěr počítalo s přijetím mírových smluv mezi Izraelem a jeho ostatními arabskými sousedy - Libanonem, Sýrií a Jordánskem. Tyto snahy na papíře však byly v následujících letech nelítostně rozdraceny pod pásy izraelských tanků a výbuchy palestinských raket.

Ohlas Camp Davidu ve světě

Egyptsko-izraelská mírová smlouva vzbudila ve světě vlnu rozporuplných reakcí. Z pohledu demokratického Západu byl mír mezi Egyptem a Izraelem obrovským vítězstvím mezinárodní diplomacie. Za výsledek svých usilovných snah získali Sadat a Begin v roce 1978 Nobelovu cenu míru. Zajímavostí je, že James Carter, jehož podíl na samotném dojednání dohody je možná nejvýznamnější, se takového uznání nedočkal. Nobelovu cenu za svoje mírové iniciativy dostal až dlouho po odchodu z úřadu, a to v roce 2002. Navíc přes tento diplomatický úspěch USA dokonce ani neobhájil prezidentský post.

Sadat se stal pro Spojené státy a Evropu hrdinou, avšak pro arabské národy ztělesňoval zradu palestinských zájmů. Zatímco jeho předchůdce Násir vytvořil z Egypta antisionistickou baštu, po Sadatově vládě to byla první arabské země, která uznala Izrael. Bylo mu vyčítáno, že postavil vlastní zájmy nad společnou ideologii panarabismu. Tyto výlevy zášti se nakonec zhmotnily v konkrétní politická opatření a Egypt byl v roce 1979 vyloučen z Ligy arabských států. Na svůj návrat do organizace musel „stát na Nilu“ čekat až do roku 1989. Nutno však říci, že štedrá podpora z USA byla v době egyptské izolace dostatečným zadostiučiněním.

Současně s politickými kroky vznikla v arabském světě v reakci na mír jakási „fronta odporu“ podporována Sovětským svazem. Tuto skupinu tvořila především Sýrie a Irák ve spojení s Organizací pro osvobození Palestiny a některé další státy odmítající uznat Izrael.

Takové reakce tedy byly vůči Egyptu, jakožto zrádcovskému státu, nicméně důsledky smlouvy dostihly fatálně i samotného Sadata. Na tradičním vojenském průvodu, připomínajícím vojenský úspěch během Jomkipurské války, byl na egyptského prezidenta spáchán atentát. Skupina islamistických radikálů zaútočila na vrcholné představitele a kromě Sadata bylo zavražděno 11 hostů z řad diplomacie a dalších 28 lidí zraněno. *Sadatovi vrazi byli odsouzeni a popraveni v roce 1982 a moc v souladu s ústavou převzal viceprezident Mubarak, Sadatův blízký spolupracovník během 70. let a hrdina jomkipurské války z roku 1973.*¹³

Sadatův pohřeb se konal 10. října 1981 a účastnil se ho rekordní počet hodnostářů z celého světa. Přítomni byli například hned tři bývalí prezidenti USA: Gerald Ford, Jimmy Carter a Richard Nixon. Naopak arabskými státníky byla - až na Súdán, Somálsko a Omán - tato událost ignorována.¹⁴

V Izraeli byla mírová smlouva oceněna, nicméně některé konzervativní struktury odsoudily Beginův postoj jako odklon od politiky „Velkého Izraele“. Při samotné ratifikaci smlouvy v izraelském parlamentu dokonce vlastní Beginova strana Likud blokovala schválení a dohoda prošla jen díky hlasům opozice. V následných letech se však Izrael vrátil k tvrdé

politice, kterou odstartoval mimo jiné preemptivní úder na irácký reaktor Osirak a následná kontroverzní invaze do Libanonu. Vyvrcholením byly masakry palestinských uprchlíků v libanonských táborech Sabra a Šatíla pod nečinným dozorem izraelských okupačních sil. Po těchto událostech a částečně i kvůli smrti své manželky podal spoluautor egyptsko-izraelského míru Menachem Begin rezignaci a navždy se z politické scény stáhl do ústraní.

Mírová smlouva a její následný osud

Podepsání dohody znamenalo pro Egypt významné prohloubení vztahů s USA, které přislíbily spolupráci ve sférách ekonomiky, vědy a vojenského rozvoje. Carter navrhl Kongresu pro podporu provádění smlouvy uvolnit 4,8 miliardy dolarů.¹⁵ Na druhou stranu přislíbil však také Izraeli, že jakékoli porušení smlouvy Egyptem bude znamenat okamžitou vojenskou pomoc americké strany. Jak již bylo řečeno, vlády se po smrti Anwara Sadata ujal Husní Mubarak a během třiceti let své autokratické vlády razil zahraniční politiku založenou na spojenectví s USA.

Zahraniční politika za Mubarakovy vlády aspirovala na jediný cíl. Její prioritou bylo dosažení spravedlivého míru podle principu „země za mír“ a ustavení palestinského státu na okupovaných územích. Další snahy se týkaly požadavku přimět Židy stáhnout se z Golanských výšin a vůbec normalizovat nešťastné izraelské vztahy se Sýrií a Libanonem. Důvody k prosazování míru s Izraelem se příliš nelišily od původních Sadatových motivů. Další válka s židovským státem nepřicházela v úvahu, neboť by tím Egypt ztratil svého nejvýznamnějšího spojence a štědrého sponzora, Spojené státy. Navíc chtěl využít míru, aby se Egypt mohl soustředit na svoje vlastní zájmy a rozvoj, nemluvě o tom, že další prohraná válka s Izraelem by znamenala ekonomickou katastrofu. Egyptská oficiální linie byla posledních třicet let nastavena ve smířlivém „postcampdavidském“ duchu. Mezi běžnými obyvateli Egypta však panovala mnohdy jiná atmosféra a také egyptská intelektuální elita se nebála projevovat antisemitské názory. Nikdy ovšem tyto vášně nemohly díky represím ze strany autokratického vládce nabýt konkrétní podoby.

Na počátku roku 2011 se však situace radikálně změnila, přičemž i do Egypta zavál čerstvý vítr „arabského jara“. Dlouhá léta potlačovaná nenávisť k prozápadnímu diktátorovi vyhnala lidi do ulic po vzoru tuniských demonstrantů. Od sílících protestů začal Jeruzalém situaci sledovat s velkými obavami o osud mírové dohody. Případná ztráta klíčového spojence Mubaraka by mohla mít pro Izrael fatální důsledky. Nezranitelné postavení židovského státu bylo totiž v řadě případů vystavěno právě na autoritě arabských diktátorů. Není tedy divu, že během probíhajících nepokojů Izrael několikrát žádal USA a EU, aby v zájmu stability

v regionu důsledně podpořily potápějícího se egyptského prezidenta. Historie však zvolila jinou cestu.

Po několika týdnech krvavých střetů mezi demonstranty a bezpečnostními silami uznal Mubarak svoji porážku a 11. února veřejně rezignoval. Vládu v zemi převzala vojenská rada, která přislíbila dočasnost svého působení, a to do doby prvních svobodných parlamentních a prezidentských voleb. Zároveň však veřejně deklarovala, že dostojí všem mezinárodním závazkům, včetně izraelsko-egyptské mírové smlouvy.

Současné dění na Blízkém východě by ovšem podle mnohých mohlo vyvolat změnu geopolitické scény. Jak již bývá pravidlem, změna politického režimu často vede k přehodnocení dřívějších smluv a aliancí.

Současnost

Po přibližně půlročním angažmá egyptské armády v čele státu proběhly ve třech kolech první svobodné parlamentní volby po takřka třiceti letech. Konečné výsledky tříměsíčního volebního maratonu byly zveřejněny 21. ledna 2012. Po desítky let utlačované Muslimské bratrstvo, ilegální politická platforma egyptských islamistů, se dočkalo své výhry. *V drtivém vítězství se ziskem téměř 50 % hlasů získalo spolu s dalšími islamistickými stranami dvouřetinovou většinu v dolní komoře egyptského parlamentu.*¹⁶ Důležitý je pro nás fakt, že již během předvolebních klání zněla od jeho zástupců nevybíravá slova vůči Izraeli, potažmo mírově dohodě.

V rámci možných zákulisních bojů však došlo 14. června 2012 k zásadní události. Egyptský ústavní soud prohlásil parlamentní volby za neplatné, jelikož třetina zástupců nebyla údajně zvolena legálně a nechal rozpustit parlament. Mnozí odborníci hovoří o tom, že sekularizovaná justice se tímto krokem pokusila zastavit nástup islamistů k moci a snažila se je pošpinit před očima veřejnosti. Tento krok byl jistě v Jeruzalémě přijat vstřícně, ne-li s potleskem.

O to horší ránu však Izraeli a jeho spojencům zasadil výsledek prezidentských voleb z června minulého roku. Vítězem se stal, byť s rozdílem pouhých 1,73 procenta hlasů, další zástupce Muslimského bratrstva, islamista Muhammad Mursí. Pro znalce egyptských vnitřních poměrů nejsou tyto výsledky nijak neočekávané, avšak Západ spolu s Izraelem bedlivě pozoruje tamní situaci.

Pro zainteresované strany není tedy žádnou novinkou, že místní obyvatelé podporují v otázce řešení izraelsko-palestinského konfliktu protiizraelský postoj. Dle průzkumu veřejného mínění by se na stranu Palestinců připojilo 86 % dotazovaných, 9% by zůstalo

neutrálních a pouze 5 % se kloní na izraelskou stranu.¹⁷ Muslimská hnutí v Egyptě si tento fakt během předvolebních bojů velice dobře uvědomovala a snažila se tedy zahrát také na tuto panarabskou nacionalistickou strunu. Svými ostrými výroky však provokují i po získání ústavních funkcí. Dne 14. srpna 2012 prohlásil duchovní Safwat Hidžasi, jeden z největších stoupenců prezidenta Mursího, že cílem Muslimského bratrstva je ustavení celosvětového islámského chalífátu a světové vlády.

Nicméně tento populistický křik není možná tak horký jak by se na první pohled mohlo zdát. Průzkumy ukazují, že i přes protiizraelské postoje egyptského lidu si jen málo obyvatel přeje obnovit válečný stav s Izraelem. Další konflikt by si cíleně přálo 4% dotázaných a 7 % volá po zrušení mírové smlouvy. Zachovat mírovou smlouvu, ale s jistými bezpečnostními dodatky, by chtělo 62 % dotázaných a dalších 23 % podporuje současný stav.¹⁸

Z tohoto se dá usuzovat, že jakákoli demokraticky zvolená vláda nebude pod lidovým tlakem, aby zavelela k útoku na svého východního souseda. Egyptským představitelům navíc bez pochyby dochází, že by případná výpověď mírové smlouvy přerušila štědrou finanční pomoc USA. Tato pomoc proudí z velké části do egyptské armády, tudíž by Egypt v případě konfliktu s Izraelem přišel o lukrativní vojenské technologie a byl by doslova odstřižen od možnosti nákupu zbraní. A v neposlední řadě má Egypt v současném přechodném období více vlastních interních problémů, než aby vyčerpával své zdroje na zbytečnou konfrontaci.

Závěr

Mírová smlouva mezi Egyptem a Izraelem způsobila v blízkovýchodním konfliktu radikální změny. V jejím důsledku se již nikdy nepodařilo sestavit dosti silnou koalici, aby mohl být podniknut otevřený útok na židovský stát.

Když v roce 1977 Anwar Sadat prohlásil, že kvůli uzavření míru půjde „až na konec světa“, třeba i před izraelský parlament, jistě netušil, že změna jeho politiky změní i chod dějin na Blízkém Východě. Tento muž správně odhadl dobu a výsledky jeho snažení jsou na světové mapě dodnes zřetelné. Společně s Jamesem Carterem a Menachem Beginem dosáhli něčeho, co zajistilo nejméně na následujících třicet let relativní stabilitu v regionu. Z pohledu palestinské otázky však ve svých jednáních neuspěl, a proto se nelze divit, že po úspěšně provedeném atentátu na jeho osobu *jásal damašský rozhlas o smrti zrádce a lidé v arabských zemích tančili v ulicích*.¹⁹

Zato Spojené státy sehrály v mírových jednáních svoji mocenskou roli skvěle. Když se totiž bilaterální jednání Egypt-Izrael ocitlo ve slepé uličce, iniciativy se ujal americký

prezident Carter a pozval Sadata s Beginem do Camp Davidu. Ačkoli zprostředkovaly ono klíčové jednání, USA nebyly (ani nemohly) být neutrálním mediátorem. Jednak byl mír s Egyptem v jejich „izraelském zájmu“, a navíc by úspěch jednání zlepšil americkou pozici ve věčném ideologickém boji proti Sovětskému svazu. Americkým kladným hrdinou se tak v Camp Davidu stal James Carter, který dokonce sám sepsal závěrečný návrh. Je tedy ironií osudu, že poté nedostal spolu se svými protějšky Nobelovu cenu za vyjednaný mír? Nikoli, jedná se pouze o chybu americké strany, která nominaci zaslala příliš pozdě, a Carter si musel počkat do roku 2002.

Za současného vývoje je téměř jisté, že egyptská politika vůči Izraeli nebude již tak vřelá a otevřená jako do dnešních dnů. Z díkce současných mocenských entit v Egyptě lze naopak spatřit výhrady a volání po revizi vztahů. Ať je jejich věrohodnost jakákoli, egyptské obyvatelstvo si válku nepřeje.

A válku nechce ani Izrael ani USA, největší dosavadní spojenec Egypta na mezinárodní scéně. Pro egyptské představitele by totiž bylo pošetilé z nějakých ideologických pohnutek zažehnout nový konflikt, který by mohl mít pro „stát na Nilu“ zničující dopad.

Dle mého názoru jsou americké subvence do egyptské ekonomiky a armády silnější pobídkou než válečná vřava s téměř jistým výsledkem. Proto si myslím, že mírová smlouva zůstane zachována, byť nevyklučují, že obě strany zasednou jednoho dne k jednacímu stolu a nový Camp David na sebe v případě potřeby nenechá dlouho čekat. Mezinárodnímu společenství nezbyvá než doufat, že přední činitelé zachovají chladnou hlavu před jakýmikoli neshodami a na scéně se objeví noví Carterové, kteří podají pomocnou ruku...

POZNÁMKY:

1) PRUITT, D. G. - CARNEVALE, P. J. *Negotiation in social conflict*. Buckingham: Open University Press and Pacific Grove, CA: Brooks/Cole, 1993, s. 181.

2) RUBIN, J. Z. - PRUITT, D. G. - KIM, S. H. *Social conflict: Escalation, stalemate and settlement (2nd ed.)*. New York: McGraw-Hill, 1994, s. 197.

3) GRAF č. 1. Dostupné v: *Charting the Roads to Peace: Facts, Figures and Trends in Conflict Resolution*. In: Mediation Data Trends Report. Geneva: HD Centre, 2007, s 11.

4) Tamtéž.

5) *Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora*. Dostupné online: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, cit. 08-12-2012.

6) VESELÝ, Z. (ed.). *Světová politika 20. století v dokumentech (1945 - 1990)*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001, s. 78 - 82.

7) MAPA č. 1. Dostupné online: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:UN_Partition_Plan_For_Palestine_1947-cs.png, cit. 08-12-2012.

8) MAPA č. 2. Dostupné online: <http://www.clas.ufl.edu/users/mjacobs/Maps/Israel-1948-49.gif>, cit. 08-12-2012.

9) MAPA č. 3. Dostupné online: http://special.novinky.cz/izrael/mapy/6denni_alka_po.gif, cit. 08-12-2012.

10) *Statement by Secretary of State Rogers - 9 December 1969*. Dostupné online: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Foreign+Relations/Israels+Foreign+Relations+since+1947/1947-1974/9+Statement+by+Secretary+of+State+Rogers+-+9+Decemb.htm>, cit. 08-12-2012.

11) *Statement to the Knesset by President Sadat - 20 November 1977*. Dostupné online: http://www.knesset.gov.il/process/docs/sadatspeech_eng.htm , cit. 08-12-2012.

12) *The Learning Network: Israel and Egypt Sign Peace Treaty*. Dostupné online: <http://learning.blogs.nytimes.com/2012/03/26/march-26-1979-israel-and-egypt-sign-peace-treaty/> , cit. 08-12-2012.

- 13) RADĚJ, T. *Islamistické organizace v Egyptě*. In: Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2002, roč. 37, č. 3, s. 101.
- 14) TRISTAM, P. *The Assassination of Egypt's Anwar Sadat*. Dostupné online: <http://middleeast.about.com/od/egypt/a/me081006a.htm>, cit. 08-12-2012.
- 15) *U.S. Relations With Egypt*. Dostupné online: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5309.htm>, cit. 08-12-2012.
- 16) MÁLEK, T. *Muslimské bratrstvo vyhrálo parlamentní volby v Egyptě. Získalo 47 procent hlasů*. Dostupné online: <http://zpravy.ihned.cz/c1-54486320-muslimske-bratrstvo-vyhralo-parlamentni-volby-v-egypte-ziskalo-47-procent-hlasu>, cit. 08-12-2012.
- 17) *World Public Opinion on the Israeli-Palestinian Conflict*. Dostupné online: http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/jul08/WPO_IsPal_Jul08_packet.pdf, cit. 08-12-2012.
- 18) SAID, A. M. *Peace treaty in times of revolution*. Dostupné online: <http://english.alarabiya.net/views/2011/10/24/173404.html>, cit. 08-12-2012.
- 19) ŠUSTROVÁ P. - MLEJNEK, J. *Dohody z Camp Davidu v září 1978*. Dostupné online http://www.rozhlas.cz/cro6/tipy/_zprava/dohody-z-camp-davidu-v-zari-1978--950019, cit. 08-12-2012.

ZDROJE NEUVEDENÉ V POZNÁMKÁCH

- BÁRTKOVÁ, J. *Role Egypta při mediaci konfliktu na Blízkém východě (diplomová práce)*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Dostupné online: http://is.muni.cz/th/181959/fss_m_a2/Role_Egypta_-_magisterska_prace.txt, cit. 08-12-2012.
- BLAŽEK, J. *Vliv ortodoxního judaismu na izraelskou zahraniční politiku: Aplikace Putnamova modelu na události mírových procesů s Egyptem a s Organizací za osvobození Palestiny (bakalářská práce)*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Dostupné online: http://is.muni.cz/th/170669/fss_b/Blazek_diploma2.txt, cit. 08-12-2012.
- BROŽ, I. *Arabsko-izraelské války*. Praha: Epoque, 2005.
- Crisis Guide: The Israeli-Palestinian Conflict*. Dostupné online: <http://www.cfr.org/israel/crisis-guide-israeli-palestinian-conflict/p13850>, cit. 08-12-2012.

ČEGAN, P. *Příčiny, průběh a důsledky války o nezávislost Státu Izrael*. Dostupné online: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/priciny-prubeh-a-dusledky-valky-o-nezavislost-statu-izrael/>, cit. 08-12-2012

GILBERT, M. *Izrael: Dějiny*. Praha: BB Art, 2002.

HÁNA, L. *Mediace jako metoda řešení mezinárodních sporů*. Dostupné online: http://www.valka.cz/clanek_14390.html, cit. 08-12-2012.

HERZOG, Ch. *Arabsko-izraelské války*. Praha: Lidové noviny, 2008.

Israel-Egypt: A Review of Bilateral Ties (January 2003). Dostupné online: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/egyptisrael.html>, cit. 08-12-2012.

KOLÁŘOVÁ, T. *Efektivita peacemakingu OSN demonstrována na řešení konfliktů v Sierra Leone a Východním Timoru (diplomová práce)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. Dostupné online: http://is.muni.cz/th/103072/fss_m/Diplomova_prace.pdf, cit. 08-12-2012.

SACHAR, H. M. *Dějiny Státu Izrael*. Praha: Regia, 1999.

SLIM, H. *A guide to mediation: Enabling peace processes in violent conflicts*. In: Centre for Humanitarian Dialogue. Dostupné online: <http://www.hdcentre.org/publications/guide-mediation-enabling-peace-processes-violent-conflicts> , cit. 08-12-2012.

TRČKA, J. *Role USA v Jomkippurské válce a její vliv na vztahy USA - SSSR (bakalářská práce)*. Praha: Masarykova univerzita, 2010. Dostupné online: http://is.muni.cz/th/65528/fss_b/Bakalarska_prace_Trcka.txt, cit. 08-12-2012.

WAIŠOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005.

WANNER, J. *Krvavý Jom Kippur: Čtvrtá a pátá arabsko-izraelská válka ve světové politice*. Praha: Libri, 2002.